

Na terenu

ŠOPASTA ČELADICA (*Mycena stipitata*)

Majhna rjavo obarvana goba, ki jo prepoznamo po značilnem nitroz-nem vonju (po kloru oz. dušikovih spojinah). Pojavlja se v značilnih šopih na mehkem in močno trohnečem lesu iglavcev, predvsem na boru in smreki. Klobučki so 1–3 cm široki, običajno koničasti ali zvonasti, mokri so spolzki, na njihovi površini pa je opazen nežen popr. Lističi na spodnji strani klobuka in na površini katerih najdemo razmnoževalne strukture glive – trose, so sivo do temno sivo obarvani, njihov rob je svetlejši. Bet je visok 2–7 cm in širok 1–2 mm, krhek, cilindričen, v dnu je značilen bel vlaknat opredek. Okus je neprijeten. Šopasto razrasli klobučki se pojavljajo v pozno poletnem in jesenskem času. Vrsta je splošno razširjena, v Sloveniji se pojavlja raztreseno v večjem delu države in jo lahko opazimo povsod, kjer je na voljo dovolj odmrle lesne biomase iglavcev.

besedilo in foto: **Luka Šparl**

V bližini doma

ŽERJAV (*Grus grus*)

Žerjavi so impresivne sive ptice, ki le redko koga pustijo ravnodušnega. Še pred dvema desetletjema je bil pri nas redek, danes pa nas navdušuje z množično selitvijo. Nekaj nasvetov za zanesljivejšo opazovanje: čeprav lahko prve žerjave opazujemo že septembra, jim namenite največ pozornosti v drugi polovici novembra oz. ko temperature prvič padejo skoraj do ledišča. Takrat vam bo najbolj prišlo prav poznavanje oglašanja, ki je zelo značilno in glasno. Različno velike jate v obliki klina lahko opazujemo po večjem delu Slovenije, največ v popoldanskih in večernih urah. Če bi jih radi videli na tleh, pa vam priporočam obisk katerega izmed plitvo poplavljenih mokrišč, npr. Cerkniškega jezera.

besedilo in foto:
Dejan Bordjan

NAVADNI BRIN (*Juniperus communis*)

Pravijo, da ga po dolenskih gmajnah tepejo s palicami, da sklatijo z njega temno modre, s poprhom posute »jagode«, osnovo za brinjevec. Na suhih gmajnah, na pustih, suhih tleh in sončnih legah je navadnega brina obilo, no, pa saj ga najdemo skoraj povsod po naši deželi. Dvodomen, kot je, nepoznavalcem včasih dela težave, ko zamažimo isčemo modre kroglice, brinove omešenele storžke, moške rastline jih pač nimajo. Zato pa se na ženskih rastlinah zreli storžki družijo z zelenimi, ki bodo na voljo v prihodnjem letu. Pticom in nam v rabo, njemu pa za podmladek. Vsi poznamo pokončne, vednozelenne grme z bodečimi iglicami; ponavadi so po tri nameščene v vretencu. Na spodnji strani jih krasi belkasta poroga, zato ob vetru, ki maje grm, ves grm deluje sivkasto, skoraj srebrno. Mnogoterja je njegova raba, za začimbo, a v te namene previdno z njim, ima močan okus in, če ga je preveč, draži ledvice. Najdemo ga v velikonočnih butaricah, z njim ob odhodu pokropimo pokojniku, tudi krušno peč, preden damo vanje hlebce kruha, z metlico iz njegovih vejic lepo pometemo. Ko ga najdemo, si le utrgajmo nekaj modrih brinovih jagod in jih, posamič raje, da okus ne bo premočan, prežvečimo. Menda imajo nekajkrat več sladkorja kot sladkorna pesa.

besedilo: **Metka Škornik**, foto: **Alenka Mihorič**

VELIKI PRODNIK (*Calidris canutus*)

Veliki prodnik je največji med prodniki. Nekoliko večji je od podobnega spremenljivega prodnika (*Calidris alpina*). Ima čokato, dokaj okroglo telo in razmeroma kratek, raven kljun. V gnezditveni sezoni je po večjem delu telesa obarvan rjasto-oranžno, kar ga v takem perju naredi nezamenljivega. A tako obarvanega ga v južni Evropi le redko opazimo, saj vrsta gnezdi na Arktiki. Osebk na selitvi in prezimovanju so pretežno sive barve. Vrsto bomo od drugih podobnih pobreznikov lahko ločili po drugih znakih, denimo po barvi nog, ki so zeleno-sive. Veliki prodnik velja za enega manj pogostih pobreznikov pri nas. Po večjem delu Evrope se pojavlja le na selitvi in prezimovanju, ko obiskuje obalna močvirja s plitvinami, večji del populacije prezimuje na obalah severne Evrope. V obalnih mokriščih severnega Jadrana (predvsem v bližnji Italiji) se vrsta v manjšem številu redno pojavlja na selitvi in prezimovanju. Posamezni osebk ali manjše jate na selitvi vsako leto obiščejo tudi Slovenijo. Največ možnosti srečanja s to vrsto bomo imeli v pozno poletnem in jesenskem času v Sečoveljskih solinah, Škocjanskem zatoku ter na Ptujskem in Ormoškem jezeru.

besedilo: **Domen Stanič**, foto: **Alen Ploj**

Za terenske sladokusce

BELOGLAVI STRNAD (*Emberiza leucocephalos*)

Beloglavi strnad je sestrška vrsta pri nas pogostega rumenega strnada (*E. citrinella*), ki gnezdi vzhodno od Urala vzdolž pasu tajge vse do otoka Sahalin. V zelo majhnem številu vsako leto prezimuje v južni Evropi, predvsem v nižinah severne Italije, drugod pa velja za redkost in v večini evropskih držav ni opažen vsako leto. Pri nas je bil v zadnjih desetih letih zabeležen zgolj dvakrat. Največje možnosti za srečanje z njim imamo v hladnem delu leta, ko velja pozornost nameniti jatam rumenih strnadov. Samca beloglavega strnada bomo prepoznali po rdečkastorjavi nadočesni progi ter grlu, ki ju ločuje bela lisa s črno obrobo. Ta poteka pod očesom, se proti licu razširi in daje ptici zelo značilen videz. Samice so videti kot »spranik« rumeni strnadi brez rumenih odtenkov ter s poudarjenimi opečnatimi toni. Nekaterih se na terenu ne da zanesljivo določiti, pojavljajo pa se tudi križanci med vrstama.

besedilo: **Mitja Denac**, foto: **Blaž Blažič**

GAMS (*Rupicapra rupicapra*)

Gams je najbolj značilna žival alpskega sveta. V poletnih mesecih se zadržuje v odprtih skalnatih predelih nad gozdno mejo, pozimi pa tudi v gozdovih. V hudih zimah pride čisto do dolin. Poleti so gamsi aktivni zjutraj in zvečer, pozimi pa je ritem aktivnosti porazdeljen prek cellega dneva. So družabne živali, le stari kozli so samotarji. Ti se tropom samic približajo le v času paritvenega obdobja – prska, ki traja med drugo polovico oktobra in decembrom. V tem obdobju samci zaradi bojov s tekmeči in parjenja izgubijo celo do tretjino telesne teže. Naravna sovražnika odraslih živali sta volk in ris, mladiče pa lahko odnese tudi planinski orel. Veliko živali pogine tudi zaradi padcev prek sten, plazov in bolezn.

besedilo: **Tanja Menegalijska**,
foto: **arhiv JZ TNP**

